

Libris.RO

Respect pentru oameni și cărți

VASILE OLTEAN

JUNII
DIN ȘCHEII
BRAȘOVULUI

monografie istorică

Libris
EDITORIAL

Respect pentru oameni și cărți

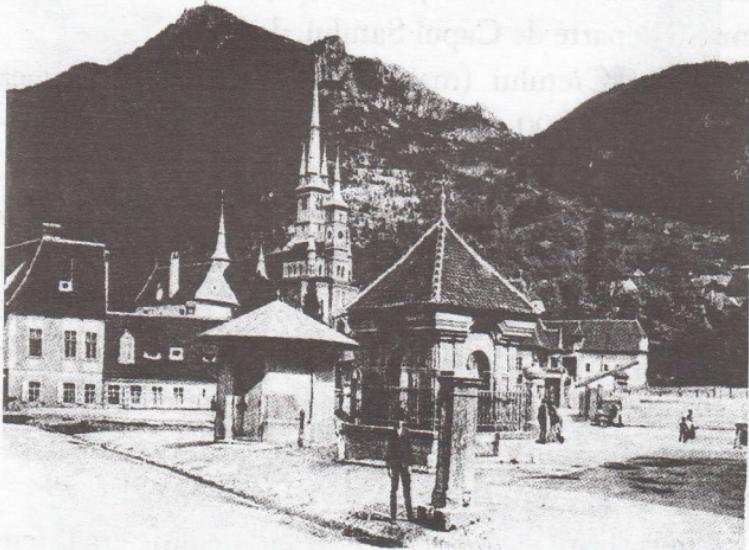
CUPRINS

ARGUMENT.....	5
ŞCHEII BRAŞOVULUI – ORIGINI.....	11
JUNII DIN ŞCHEI ÎNTRE LEGENDĂ ȘI ADEVĂR.....	23
GRUPURILE DE JUNI	27
JUNII TINERI.....	30
JUNII BĂTRÂNI.....	33
JUNII NAȚIONALI ALBI	35
JUNII CURCANI	38
JUNII ROȘIORI	39
JUNII DOROBANȚI.....	40
JUNII BRAȘOVECHENI	42
JUNIȚELE	43
PORTUL POPULAR.....	47
BUZDUGANUL JUNILOR.....	51
SURLA.....	57
SURLAŞUL.....	63
STEAGURILE	65
HORA JUNILOR.....	69
ÎNGROPAREA VĂTAFULUI.....	73
ARUNCAREA ÎN ȚOL.....	81

Respect pentru oameni și cărti

CĂȚEAUA JUNILOR.....	85
ELEMENTE MILITARE ÎN OBICEIUL JUNILOR.....	87
MĂRTURII LITERARE ȘI FOLCLORICE LA JUNI.....	94
ACTUALITATEA OBICEIULUI	99
TROIȚELE JUNILOR.....	111
TROIȚE DISPĂRUTE.....	112
TROIȚA DIN CUTUN – CEA MAI VECHE	
TROIȚĂ PĂSTRATĂ.....	119
TROIȚELE JUNILOR BĂTRÂNI	121
TROIȚA JUNILOR ROȘIORI	124
TROIȚELE JUNILOR CURCANI.....	127
TROIȚA JUNILOR DOROBANȚI – „CRUCEA DREPTĂȚII”	130
TROIȚELE CĂPITANULUI ILIE BIRT	132
TROIȚELE JUNILOR BRAȘOVECHENI.....	138
 EPILOG	143
REZUMAT	152
ANEXE	165
ANEXA NR. 1.....	165
ANEXA NR. 2.....	169
ANEXA NR. 3.....	177
ANEXA NR. 4.....	185
ANEXA NR. 5.....	196
ANEXA NR. 6.....	205
 BIBLIOGRAFIE.....	207

ŞCHEII BRAŞOVULUI – ORIGINI

Piața Prundului – secolul al XVIII-lea

In ciuda unei străvechi așezări etnice românești și a continuității ei pe aceste meleaguri, înscrisă în contextul legăturilor cu Țara Românească și Moldova, unii istorici, greșit informați și victime ale unor

elemente de suprafață, dar străini de realitățile românești²⁹, au creat legenda originii bulgare pentru români din Șcheii Brașovului, ignorând cele mai elementare mărturii ale istoriei străbune, prezente și azi, motiv pentru care ne simțim obligați ca în limitele de spațiu să evocam câteva fapte menite să dovedească adevărul etnogenezei șcheienilor.

În Țara Bârsei, cu cca. 60.000 ani î.Hs. se poate vorbi de băstinași, urmele lor fiind evidente în peșterile de lângă Râșnov și Peștera (Bran), cum ar fi „omul de Neanderthal”³⁰. Începând cu partea de sud a Șcheilor, nu departe de Capul Satului, de la

Podul Crețului (mai jos de Variște) altitudinea coboară sub 600 m., ceea ce înseamnă în Țara Bârsei câmpie. Ea se menține scăzută pe tot traseul văii, fiind mărginită spre sud-est de prelungirea dealurilor Gorița, Păticel și Tâmpa, la est de Malul Furcilor și Melcilor, iar la nord-vest de Coasta Prundului, Colul Putinarilor, Iniștea, Romuri, Fața Poștii, iar la nord de Cetățuia și Malul Morilor. Această aşezare îl îndreptățește pe Al. Surdu să afirme că Valea Brașovului alcătuiește o depresiune separată în Țara Bârsei³¹.

După urmele descoperite aici, în neolicic era intens locuită întreaga zonă.

29. Friedrich Philippi, *Aus Kronstadt's Vergangenheit und Gegenwart*, Brașov, 1974, p. 12; Lucas I. Marienburg, *Geographie des Grossfürstentums Siebenburgen*, Sibiu, 1813, vol. VIII, p. 344; Gheorghe Neșev, *Noi date despre proveniența bulgară a românilor din Șchei*, Sofia, 1970 (extras, lb.bulgară).

30. Al. Surdu, *op. cit.*, p. 9.

31. Ibidem.

Cu prilejul unor săpături arheologice de la „Stejeriș” au fost scoase la lumină obiecte de ceramică cu ornamente liniare datorate unei populații care a trăit pe aceste meleaguri în neolicicul timpuriu – mileniul IV î.Hs.³². Pe de altă parte, la Pietrele lui Solomon, în capătul sud-vestic al Șcheiului, tradiția a păstrat numeroase legende, iar toponimia și obiceiurile etnografice dovedesc centrul de existență al vechiului sat, devenit Șcheiul de azi.

Pietrele lui Solomon

32. Material arheologic la Muzeul Județean Brașov, informație arheolog Florea Costrea.

Respect pentru oameni și cărți

În cadrul săpăturilor arheologice s-a descoperit ceramica de tip Coțofeni, caracteristică neoliticului târziu și perioadei de tranziție spre epoca prelucrării metalelor (1900-1700 î.Hs.). Aceste urme de existență socială se continuă aici și în perioada geto-dacă, constând din numeroase vase de lut ars, lucrate cu mâna sau roata olarului, vase pictate, pinteni de fier, vârfuri de săgeți, ace, surle, brățări, inele, fibule de bronz și fier, râșnițe rotative, o monedă grecească de bronz, cești și cățui – fiind dovezi ale unui stadiu înaintat de cultură a populației geto-dacice³³. Alte vestigii ceramice descoperite la Pietrele lui Solomon aparțin culturii Ciugud și provin de la o populație autohtonă românească viețuitoare pe aceste locuri în secolele XI-XII d.Hs., anterioare colonizării germane, fapt confirmat și de toponimia tradusă din limba băstinașă de cei veniți.

Julius Teutsch descoperă la începutul secolului al XX-lea urmele unei cetăți cu ziduri și valuri pentru acces, loc care, tradițional, se numea „Salamonsburg”³⁴. La fel, E. Jekelius apreciază că în trecut i se spunea locului „Cetatea lui Solomon”, întrucât aici a fost o cetate³⁵. Tradițional șcheienii au păstrat ideea de cetate a Junilor pentru Pietrele lui Solomon, iar cele două stânci, care găzduiesc pătrunderea în „cetatea lui Solomon”, ei le numesc „poarta de piatră”, căci aici se

---

33. Ibidem.

34. J. Teutsch, *Die Salamonsfelsen bei Kronstadt*, în „Bericht des Burzenlander sachsischen Museums in Kronstadt”, 1913, p. 23-26.

35. E. Jekelius, *Kronstadts Gasse und Platze*, în „Das Burzeland”, III, Bd., I. Teil, Kronstadt, 1928, p. 45.

Respect pentru oameni și cărți

postau junii care pretindea „vamă” celor ce pătrundeau la spectacolul de la Pietrele lui Solomon³⁶.

În aceeași măsură, pe „Dealul Curmăturii” s-au găsit numeroase obiecte aparținând epocii bronzului timpuriu, fapt ce a determinat numeroase transformări în viața economică și socială, reflectate în cultura Schneckenberg³⁷.

Pe Tâmpa, săpăturile arheologice au scos la iveală ceramica de tip Witenberg din epoca bronzului mijlociu³⁸, iar analiza recentă a materialelor ceramice descoperite pe „Șaua Tâmpei” au dus la concluzia că aparțin secolului al XI-lea, fiind înrudite cu ceramica găsită la nivelul feudalismului timpuriu în alte locuri din Țara Bârsei și cu ceramica din cultura străromână Dridu³⁹. Totodată, săpăturile de pe Tâmpa, unde exista o cetate, pe care unii istorici o atribuie greșit cavalerilor teutoni, au scos la iveală de sub fortificațiile de piatră întărituri mai vechi de cetate, alcătuite din valuri de pământ și palisade⁴⁰, ridicate de populația băstinașă înaintea venirii cavalerilor teutoni. De altfel, cetatea „Brașovia” de pe Tâmpa nu are nimic comun cu ordinul acestor cavaleri, aşa cum alte cetăți din Țara Bârsei o mărturisesc onomastic: „Marienburg” (Cultul Mariei);

---

36. Al. Surdu, *op. cit.*, p. 19.

37. A. Fox, *Die Schneckenbergkultur*, în „Verlag Burzenlandes Muzeum”, Brașov, 1941.

38. K. Haredt, în „Dacia”, an IV, 1960, p. 112.

39. T. Vătășanu, *Istoria arei feudale în Țările Române*, în vol. „Studii și articole de istorie”, VII (1965), p. 10.

40. Ibidem.

„Kreutzburg” (Cultul crucii); „Schwarzburg” (Cultul crucii negre); „Tortzburg” (Cultul „frater Teodoricus”), pe când numirea cetății de pe Tâmpa se leagă de numele cetății Brașov, atestată în veacul al XIII-lea, iar arheologia își spune cuvântul în privința continuității bimilenare.

Un studiu recent⁴¹ apreciază că în zona Tâmpa sunt altare pentru sacrificii și cercetătorii săși au descoperit o fântână cu oase ce demonstrează că s-a practicat un cult pagân aici. Folosind metoda analizei semantico-mitologice aplicată zonei Brașovului, ca element de cercetare, se poate afirma că toponimele și hidronimele existente în zonă au origine arhaică. „Valea Putredă” – spune autorul studiului – ne reamintește obiceiul geto-dacilor de a ține trupurile celor decedați timp de 40 de zile înfășurate în piei de animale și agățate în pom. Muntele Postăvarul s-a numit Muntele Ruia, denumire ce poate proveni de la Rajac și se traduce liber din limba sanscrită prin Muntele Regelui. În Muntele Postăvarul se găsesc Crucul Mare și Crucul Mic, nume ce sugerează că aici se executa măsurători astronomice. Denumirea de Scaunul Predicatorului confirmă existența unui „scaun al zeului” în acest nod orografic.

În urma săpăturilor din anul 1962 (căci de atunci nu s-a mai făcut nicio săpătură) de către colectivul Muzeului Județean Brașov și Institutul de Arheologie București, pe „Dealul Păducel”, situat între Tâmpa

---

41. Liviu Pandele, *op. cit.*, p. 319.

Respect pentru oameni și cărți

și Goria, lucrările au identificat așezări înainte de secolele al X-IX-lea î.Hs. și ceramica de tip Hallstatt, întocmai ca în Poiana Brașov. Sistemul de fortificații, constând din valuri și șanțuri de pământ, vizibile și astăzi, caracteristic modului de apărare al dacilor de mai târziu, precum și ceramica găsită pe „Dealul Păducel” duc la concluzia că sunt contemporane cu așezarea din „Valea Răcădăului” (Valea Cetății) din aceeași perioadă daco-getică.

Tot aici exista, cu mult înainte de înființarea cetății Brașovului medieval, o veche așezare românească cu numele „Cutun” sau „Cotun” de formă circulară, limitată de actualele străzi: Pe Coastă, I. Barac, Valea Morilor și Coastei, ai căror locuitori din vechime erau apărătorii cetății de pe Tâmpa⁴². Această așezare a continuat să existe și după înființarea cetății Brașov, dar după înălțarea zidurilor și a bastioanelor (1455) a rămas în afara incintei, marcându-se astfel poziția de inferioritate social-politică a românilor din Cutun, față de coloniștii și întemeietorii cetății de fortificare. Cu cca. 20 ani în urmă mai străjuia aici celebra cruce din Cutun, care purta inscripționat pe ea anul 1292, dar fiind la cheremul trecătorilor, care i-au distrus acoperișul și îngrădirile din lemn pentru a le folosi la încălzitul caselor, crucea a fost instalată în cimitirul bisericii „Sf. Treime” din Cetate (str. G. Barițiu), cu concursul colectivului muzeului din Șcheii Brașovului.

42. Fr. Millye, *Formarea și evoluția comitatului*, în „Sudii și articole de istorie”, VII (1965), p. 10.

Respect pentru oameni și cărți

și Goria, lucrările au identificat așezări încă din secolele al X-IX-lea î.Hs. și ceramica de tip Hallstatt, întocmai ca în Poiana Brașov. Sistemul de fortificații, constând din valuri și sănțuri de pământ, vizibile și astăzi, caracteristic modului de apărare al dacilor de mai târziu, precum și ceramica găsită pe „Dealul Pădurel” duc la concluzia că sunt contemporane cu așezarea din „Valea Răcădăului” (Valea Cetății) din aceeași perioadă daco-getică.

Tot aici exista, cu mult încă dinainte de înființarea cetății Brașovului medieval, o veche așezare românească cu numele „Cutun” sau „Cotun” de formă circulară, limitată de actualele străzi: Pe Coastă, I. Barac, Valea Morilor și Coastei, ai căror locuitori din vechime erau apărătorii cetății de pe Tâmpa⁴². Această așezare a continuat să existe și după înființarea cetății Brașov, dar după înălțarea zidurilor și a bastioanelor (1455) a rămas în afara incintei, marcându-se astfel poziția de inferioritate social-politică a românilor din Cutun, față de coloniștii și întemeietorii cetății de fortificare. Cu cca. 20 ani în urmă mai străjuia aici celebră cruce din Cutun, care purta inscripționat pe ea anul 1292, dar fiind la cheremul trecătorilor, care i-au distrus acoperișul și îngrădirile din lemn pentru a le folosi la încălzitul caselor, crucea a fost instalată în cimitirul bisericii „Sf. Treime” din Cetate (str. G. Barițiu), cu concursul colectivului muzeului din Șcheii Brașovului.

42. Fr. Millye, *Formarea și evoluția comitatului*, în „Sudii și articole de istorie”, VII (1965), p. 10.

Respect pentru oameni și cărți

Crucea încă mai confirmă așezarea sătească de altădată în această zona și reașezarea ei acolo unde a fost, este mai mult decât necesară⁴³.

*

Și totuși, în ciuda acestor realități, unii istorici și cercetători neavizați și străini de realitățile istorice românești, continuă să publice studii prin care invocă originea bulgară a românilor din Șchei, folosind interpretarea greșită a cronicii popei Vasile – nepăstrată decât în interpolări și copieri în cronicile germane de la Brașov sau în cronica protopopului Radu Tempea II, deschizându-se cu fraza: „În anul de la zidirea lumii 6900, de la Hristos 1392, au venit bulgarii în acest loc”⁴⁴. Ori, nu s-a remarcat un adevăr: cronica este o istorie a familiei protopopului Vasile, al cărei prim descendent era popa Patru cel Bătrân (1484), deci nicidecum o cronică a Șcheiului, iar prima frază este o evidentă epenteză impusă intenționat de autoritățile brașovene, ulterior scrierii cronicii, în scopul lipsirii locuitorilor din Șchei de drepturile lor istorice. Și – după afirmația cronicilor germane – erau bulgari aduși să construiască Biserica Neagră, deși – după cum se știe – bulgarii n-ar fi construit o biserică gotică, ci cel mult una bizantină și pe de altă parte, sașii își puteau găsi cu ușurință brațe de muncă în zonă, fără a fi nevoie

43. Vasile Oltean, *Odiseia unei troițe*, în „Primăria Brașov”, nr. 23 (1994), p. 3.

44. Radu Tempea, *Istoria sfinei besereci a Șcheilor Brașovului*, ediție îngrijită de Octavian Șchiau și Livia Bot, Editura pentru Literatură, București, 1969, p. 193.

Respect pentru oameni și cărți

să apeleze la persoane atât de îndepărtate. Pornind de la aceste supozitii, autoritatile locale au numit Șcheiul „Bolgarsek” sau „Belgerai”, iar români din Șchei „bulgarus”, în același timp în care Poarta Șcheiului era numită „Walachisches Tor” (Poarta românească), strada principală „Walachiches Burgasse”, iar uneori Șcheiului i se zicea „Walachische Vorstadt”, timp în care domnii de peste munți și autoritatile românești nu foloseau decât numirea de „Șchei”, cum apare și în hrisovul de danie al lui Aron Vodă al Moldovei de la anul 1595⁴⁵. Diaconul Coresi, tipărind cărțile în Șcheii Brașovului, menționează în Cazania a doua („Evangelia cu învățătură”) din 1580/81 „să fie de ajutor cu aceasta popilor valahi” și nu bulgari, în timp ce judele brașovean Johanes Benkner dăruiește Catehismul de la 1559 valahilor „bei der Stadt” și nu bulgarilor; până și pentru limba slavă, în Șchei se folosea în documentele vechi „limba sârbă” și nu bulgară.

Cronicarul săs brașovean Reicherdorfer, care își scrie cronică în prima jumătate a veacului al XVI-lea, prezentând suburbii Brașovului, afirma: „Unum incolund Bulgari, alterum Hungari, Saxone agricultae tertium”, apoi, nu mai departe decât pe pagina următoare, același autor numea în loc de bulgari pe valahi, zicând: „reliquem loci istius partem intra ipsos usque montium augustias Valachi fere ocupant, hic templum

---

45. Arhiva Muzeului Bisericii Sf. Nicolae, Fond „Documete”, doc. 1/1495.